

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

PAVLA SLEPICOVÁ

III. ročník - prezenční studium

Obor: Speciálně pedagogická andragogika

CANISTERAPIE A FELINOTERAPIE U SENIORŮ

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Zdeňka Kozáková, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma *Canisterapie a felinoterapie u seniorů* jsem vypracovala samostatně. Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Olomouci dne 14.4. 2010

Pavla Slepíková

Děkuji Mgr. Zdeňce Kozákové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce na téma *Canisterapie a felinoterapie u seniorů*. Děkuji Bc. Anně Grúzové za poskytnutí možnosti realizace canisterapie.

Obsah

ÚVOD.....	6
-----------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1 Canisterapie a felinoterapie	7
1.1 Vymezení canisterapie	7
1.1.1 Metody canisterapie.....	8
1.1.2 Formy canisterapie	8
1.1.3 Canisterapeutický tým.....	10
1.2 Vymezení felinoterapie	10
1.2.1 Metody felinoterapie	11
1.2.2 Formy felinoterapie	12
1.3 Canisterapie a felinoterapie v proměnách času	12
1.3.1 Historie canisterapie	12
1.3.2 Historie felinoterapie	16
1.3.3 Canisterapie a felinoterapie dnes.....	17
2 Praktické aspekty canisterapie a felinoterapie	20
2.1 Vhodný výběr psa a kočky.....	20
2.2 Výchova psa a kočky.....	23
2.3 Canisterapeutické a felinoterapeutické zkoušky	24
3 Canisterapie a felinoterapie u seniorů.....	31
3.1 Vymezení pojmu senioři	31
3.2 Psychologie stáří	34
3.3 Působení canisterapie a felinoterapie na seniory	37

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Metodologická východiska.....	42
4.1 Cíle šetření.....	42
4.2 Metody a techniky šetření.....	42
4.3 Charakteristika prostředí a cílové skupiny	45
5 Canisterapeutická lekce pro seniory	46
5.1 Cíl canisterapeutické lekce.....	46
5.2 Návrh canisterapeutická lekce pro seniory”	46

5.3	Ověření canisterapeutické lekce.....	48
6	Rozhovor s felinoterapeutkou.....	51
	ZÁVĚR	48
	Seznam použité literatury.....	49
	Přílohy	
	Anotace	

Úvod

Tématem bakalářské práce je Canisterapie a felinoterapie u seniorů. Canisterapie a felinoterapie se začíná vpisovat do povědomí populace, ale i přesto je neustálý nedostatek literatury, která se touto problematikou blíže zabývá. Canisterapie a felinoterapie aplikovaná v dětské populaci je již poměrně známým a prozkoumaným tématem. Canisterapie a felinoterapie u seniorů, na něž se zaměřuje bakalářské práce, je méně probádaná oblast. Canisterapie a felinoterapie se většinou objevuje ve formě individuální. Skupinová canisterapie a felinoterapie, na kterou se zaměřuje bakalářská práce především, je poněkud neobvyklá a zřídka užívaná terapeutická technika.

S ohledem na čtyřleté zkušenosti v oboru canisterapie mohu konstatovat, že odborné literatury je v této oblasti velmi málo, téměř mizivé procento, proto je hlavním cílem předkládané bakalářské práce poskytnout teoretické a praktické poznatky o canisterapii a felinoterapii u seniorů. Teoretická část bakalářské práce je rozdělena na tři hlavní kapitoly. Úvodní kapitola vymezuje pojmy canisterapie a felinoterapie. Následující hlavní kapitola pojednává o praktických aspektech canisterapie. Úvod se na výběr a výcvik psů a koček vhodných pro canisterapii a felinoterapii. Závěrečná kapitola již konkrétně popisuje specifika canisterapie a felinoterapie u seniorů.

V praktické části bakalářské práce lze nalézt metodický postup canisterapeutické a felinoterapeutické lekce pro seniory, který byl v rámci ověření poznatků realizován v Klubu seniorů v Bohuňovicích. Praktická část dále popisuje obsah, průběh a prostředí, v němž byla canisterapeutická lekce ověřována. Zkušenosti s felinoterapií u cílové skupiny (seniorů) jsou zjišťovány pomocí rozhovoru s felinoterapeutkou.

Lze se domnívat, že díky nově získaným informacím, bude možné dále zefektivňovat práci canisterapeutů a felinoterapeutů. Předložené výsledky a poznatky mohou být cenným a inspirativním materiálem pro mnohé osoby zabývající se touto tematikou.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část bakalářské práce se skládá ze třech hlavních kapitol. Obsahem teoretické části je vymezení pojmů canisterapie, felinoterapie, senior.

1 Canisterapie a felinoterapie

Cílem této kapitoly je vymežit pojmy canisterapie, felinoterapie.

1.1 Vymezení canisterapie

„Název canisterapie se vžil jako označení způsobu canisterapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je zde myšlen přesně podle definice Světové zdravotnické organizace (dále jen WHO) jako stav psychické, fyzické a sociální pohody.“ (Galajdová, 1999, s. 24)

Dle Kalinové (2003 in Eisertová, 2007, s. 60) je canisterapie jedna z metod rehabilitace, která slouží k podpoře zdraví lidí všech věkových kategorií, při níž se využívá interakce mezi člověkem a psem. Pojem zdraví je přitom vnímán z bio-sociálního pohledu.

„Canisterapie se uplatňuje zejména jako pomocná (podpurná) psychoterapeutická metoda při řešení různých situací, kdy jiné metody selhávají nebo je nelze použít. Například při navazování kontaktu s obtížně komunikujícími pacienty a při práci s emocionálně poškozenými a citově deprivovanými dětmi, autistickými dětmi, mentálně postiženými, smyslově postiženými, u některých psychiatrických diagnóz (úzkost, deprese, fobie), v logopedické a rehabilitační praxi (zde zejména jako motivační prvek), jako socioterapie a psychoterapie tělesně postižených či jinak handicapovaných, při výskytu apatie, naučené bezmocnosti – postoje „já nemohu“ u chronicky nemocných a zdravotně postižených, u nemocných dětí (zejména dlouhodobě – neurologicky, onkologicky, úrazy a podobně, ale i krátkodobě – při špatné adaptaci na pobyt v nemocnici, strachu z operace nebo vyšetření, špatné spolupráci se zdravotnickým personálem), jako součástí komplexní terapie

v geriatrii (demence, Alzheimerova choroba, Parkinsonova choroba, deprese, maladaptace, ztráta důvodu k žití...).“ (Galajdová, 1999, s. 25)

1.1.1 Metody canisterapie

Animal Assisted Activities (dále jen AAA) - cílem AAA je zvýšení kvality života, odehrává se v různém terapeutickém prostředí, v zařízeních či institucích za účelem potěšit klienta či zpestřit den klienta. (Jakubíková, 2008)

„Poskytují příležitost pro motivační, výchovný, odpočinkový a/nebo terapeutický prospěch zaměřený na zvýšení kvality života klienta, odehrávajíce v různých terapeutických prostředích a jsou vedeny speciálně vyškoleným profesionálem odborníkem nebo dobrovolníkem za účasti speciálně vybraných zvířat.“ (Galajdová, 1999, s. 28)

Animal Assisted Therapy (dále jen AAT) - zvíře je nedílná součást terapeutického procesu. U každého klienta jsou stanoveny cíle terapie, je vedena dokumentace, průběh terapií lze hodnotit a kontrolovat.

- *„AAT je cílená intervence, při které je zvíře nedílnou součástí terapeutického procesu. Je poskytována a vedena zdravotnickým profesionálem se speciálními odbornými znalostmi.“* (Galajdová, 1999, s. 28)

Animal Assisted Education (dále jen AAE) = vzdělávání za pomoci a přítomnosti zvířat, zvíře je zde motivační prvek.

Animal Assisted Crisis Response = krizová intervence – kdy pes zmírňuje následky prožité krize.

1.1.2 Formy canisterapie

Canisterapie mají různé formy, které se liší dle metod canisterapie. Formy canisterapie lze najít v metodách AAA a AAT.

Formy AAA

- pasivní
  - umístění živých zvířat do místnosti - např. rybičky v akváriu, papoušci v kleci, zpříjemnění prostředí, uvolnění díky odpoutání se od reality. Zapomenutí na problémy. (Galajdová, 1999)
- interaktivní
  - Návštěvní forma – Dle Galajdové (1999, s. 31) - Návštěvní programy, kterých se účastní jen povahově testovaná a zdravá zvířata, se odehrávají vždy ve stejný čas, na jednom místě, v určitou dobu. Návštěvní forma má omezené možnosti, ale je vítanější v zařízeních s vysokým obratem pacientů nebo s omezenou možností personálu se o zvíře starat.
  - Residentní forma – zvíře (v tomto případě pes je v zařízení trvale). Dle Galajdové (1999) vyžaduje residentní forma pečlivou přípravu a zvážení všech možností zařízení. Zvíře musí mít dostatek klidu na odpočinek, musí se o něj někdo starat, musí být zajištěno, aby zvíře nebylo překrmováno nebo příliš zatěžováno. Proto není pes až tak vhodným zvířetem, protože mnoho psů muselo být staženo ze zařízení z toho důvodu, že byli obézní, neměli dostatek pohybu a péče, byli přetěžováni a jejich chování nebylo žádoucí. Tato forma je ideální například pro morčata, zakrslé králíky, rybičky nebo ptáky.

Formy AAT

- Individuální – na terapii je pouze jeden klient.
- Skupinová – terapie se účastní několik klientů, počet je značně individuální, záleží na počtu terapeutů a na cílové skupině klientů. (Jakubíková, 2008)

Dle Galajdové (1999, s. 28) je „hlavní rozdíl mezi AAA a AAT je způsob hodnocení výsledku. AAA lze vyjádřit v pojmech radosti, spokojenosti a štěstí, zatímco AAT lze objektivně měřit. Cílem AAT je posílení žádoucího chování nebo utlumení nežádoucího chování, práce s fóbiemi nebo nácvik dovedností.“

1.1.3 Canisterapeutický tým

Caniterapeutický tým by měl dle Galajdové (1999) záležet nejen na výběru psa, ale také na zkušenostech a přístupu dobrovolníka. Ten by měl umět pracovat s personálem, klienty i zvířetem. Měl by dbát na bezpečnost psa a jeho psychickou pohodu.

„Kromě správného výcviku vhodných jedinců a vhodné výchovy, musí být pes cíleně připraven, psův odpočinek a tým musí uspět u zkoušek canisterapeutických týmů.“ (Tichá, 2007, s. 61)

Lze polemizovat nad tím, jestli by neměl do týmu patřit i odborník ze zařízení, kam caniterapeut a jeho pes dochází. Protože poskytuje důležité informace o klientovi a jeho zdravotním stavu, jeho náladě, chování. Odborník může využít mnohých situací v následujících terapiích a pomoci tak klientovi dosáhnout cíle mnohem rychleji a efektivněji, než samotný caniterapeut. Ten je málokdy kynolog, speciální pedagog, fyzioterapeut a psycholog v jedné osobě. Pes nedopatřením škrábne klienta nebo může nastat jiná neočekávaná situace a klient nemusí vždy podat pravdivé informace.

1.2 Vymezení felinoterapie

„Felinoterapie je léčebný kontakt mezi člověkem a kočkou, neboli psychosociální a rehabilitační metodou podpory zdraví využívající pozitivního působení kontaktu člověka s kočkou, poskytující motivační podněty k uzdravení, odpočinku či stabilizaci organismu.“ (dostupné na World Wide Web: http://www.felinogrey.estranky.cz/clanky/felinoterapie/felinoterapie-aneb-__lecba-kockou__, cit. dne 20.3.2010)

„Felinoterapie je jednou z forem tzv. zooterapie, při níž se léčebně využívá vzájemného působení člověka a zvířete, respektive člověka a kočky. V Americe má tento obor více než dvacetiletou tradici, a s prokazatelnými výsledky. Blízká přítomnost zvířete totiž u člověka navozuje pozitivní emoce, čímž dokáže výrazně přispět k lepšímu účinku další léčby. Zanedbatelná není ani stimulace přímým kontaktem se zvířetem. Může prokazatelně snížit krevní tlak či zvolnit

srdeční činnost.“ (dostupné na World Wide Web: http://hobby.idnes.cz/terapeutky-profesionalky-i-kocky-z-utulku-leci-samotu-i-vysoky-tlak-1j0-/hobby-mazlicci.asp?c=A090615_144053_hobby-mazlicci_mce, cit. dne 20.3.2010).

„Jedná se o léčebný kontakt mezi člověkem a kočkou, neboli psychosociální a rehabilitační metodu podpory zdraví využívající pozitivního působení kontaktu člověka s kočkou, poskytující motivační podněty k uzdravení, odpočinku či stabilizaci organismu.“ (dostupné na World Wide Web: http://www.felinogrey.estranky.cz/clanky/felinoterapie/felinoterapie-aneb-__lecba-kockou__, cit. dne 20.3.2010)

„Felinoterapie (jako jeden z oborů zooterapie) je podpůrná léčba somatických, zejména však psychických poruch a zátěží lidské osobnosti formou kontaktu s kočkou.“ (dostupné na World Wide Web: <http://www.psi-kocky.cz/kocky/felinoterapie>, cit. dne 20.3.2010)

1.2.1 Metody felinoterapie

Dle Chovatelské stanice de Borgione (dostupné na World Wide Web: <http://www.ragdoll-ostava.wz.cz/index2.php>, cit. dne 20.3.2010)

„**AAT (Animal Assisted Therapy)** - tento termín označuje terapii přítomností zvířat (kočky), kdy zvíře tvoří nedílnou součást terapeutického procesu. Výsledek je objektivně pozorovatelný (například zvětšení slovní zásoby, relaxace, uvolnění, ventilace, pozitivní naladění, plynulejší navázání vztahu terapeut – klient, navození pocitu pohody a důvěry, překonání bariér a zlepšení komunikace s okolím).

AAA (Animal Assisted Activities) - toto označení patří aktivitě za asistence zvířete – kočky. Metodu AAA je možné provádět ve dvou formách. Ve formě pasivní (stálá přítomnost kočky v prostorách daného zařízení, kdy tato skutečnost navozuje příjemné prostředí) a interaktivní (návštěvní služba, kdy zvíře přichází do zařízení v určitý den a hodinu).“

1.2.2 Formy felinoterapie

Forma AAT

- Individuální – na terapii je pouze jeden klient.
- Skupinová – terapie se účastní několik klientů, počet je značně individuální, záleží na počtu terapeutů a na cílové skupině klientů.

Dle Chovatelské stanice de Borgione (dostupné na World Wide Web: <http://www.ragdoll-ostrava.wz.cz/index2.php>, cit. dne 20.3.2010)

Forma AAT

- pasivní – umístění živých zvířat do místnosti (rybičky, papoušci)
- interaktivní forma AAT je rozdělená na dvě možnosti - Návštevni forma – Dle Galajdové (1999, s. 31) Návštevni programy, se odehrávají v určitý část po určitou dobu. Residentní forma – zvíře je v zařízení trvale.

1.3 Canisterapie a felinoterapie v proměnách času

Kapitola se zabývá vznikem a vývojem canisterapie a felinoterapie v proměnách času. Podkapitola 1.3.1 Historie canisterapie je zaměřena na postavení psa v průběhu dějin lidstva. Podkapitola 1.3.2 Historie felinoterapie je zaměřena na význam kočky jako domácího zvířete, proměnu postavení koček v domácnostech a vznik felinoterapie. Kapitola 1.3.3 Canisterapie a felinoterapie dnes se snaží přiblížit postavení obou terapií dnes nebo v nejbližší historii.

1.3.1 Historie canisterapie

Starověk

Pravěký člověk si jako první člověk na tomto světě ochočil vlčí mláďata. Díky tomu se pes brzy stal spojencem, společníkem, důvěrníkem a přítelem.

Důkazem je nález paleontologického hrobu (asi 12 tis. let starého) na území severního Izraele, kde byly nalezeny kosterní pozůstatky člověka a psa

pohřbených společně. Člověk měl ruku obtočenou kolem krku psa a ruka byla na jeho rameni. Také se našly malby na stěnách hrobek v Thétách.

Egyptané psa uctívali jako strážce podsvětí a průvodce do království smrti. (Bůh Anubis – měl lidské tělo, ale černou psí hlavu). Pes je na obrázcích často zobrazován s člověkem na lovu nebo při odpočinku. To, že je měli opravdu rádi, nám potvrdí i zmínky v jejich literatuře a dochování asi 70 psích jmen. Dokonce založili v Kase nové město zasvěcené Anubovi: Kynopolis – Město psů. Tam byli psi uctíváni a chráněni. V domě, kde uhynul pes, panoval smutek, obyvatelé si oholili hlavu a drželi půst. Tělo psa bylo nabalzámováno a za zvláštních obřadů uloženo do země na speciálním psím pohřebišti. Taková pohřebiště měla všechna egyptská města.

V Etiopii dokonce náčelníci kmenů korunovali psího krále. Schvalování žádostí se řídilo dle toho, co pes udělal – zavrtění ocasem znamenalo schválení a zaštekání zamítnutí.

Lidé v Sumeru si psa velice cenili jako hlídače a pomocníka při lovu i v boji. Pokud se někdo chtěl opravdu zavděčit králi, daroval mu ušlechtilého psa. Od Sumerů převzali úctu ke psům i jejich nástupci - Assyřané a Babyloňané. Proslulý Chammurapiho zákoník pamatoval na spravedlnost také ke psům a špatné zacházení se psem bylo trestáno veřejným bičováním. Pes patřil k výbavě babylonského lékaře, protože již tehdy znali léčebný účinek psích slin, a bylo běžné, že pes vylizoval rány nemocným.

Peršané považovali psa za bytost nadanou uměním rozlišit dobro a zlo a jejich bůh dobra a světla byl psy obklopen. Staří Peršané měli ve zvláštní úctě tzv. čtyřoké psy – plemena, která mají nad očima tmavou srst a v ní světlý ostrůvek plavé srsti přímo nad okem, takže to budí dojem, že má čtyři oči. A když spí, zdá se, že horní světlé oči bdí.

Inkům pes svým vytím předpovídal smrt někoho z blízkých. Když jeho pán zemřel, zabili Inkové i psa a oba pak společně pohřbili.

„U jihoamerických Inků byli psi uctívání jako strážníci a průvodci podsvětím.“
(Neranžič, 2006, s. 31)

Mnoho kmenů na Aljašce a na Sumatře uctívá psy jako své předky.

Australští domorodci žijí dodnes na úrovni doby kamenné. Vybírají štěňata psů Dingo z jejich doupat a vychovávají je společně s dětmi. Dingo jim za to pomáhá opatřovat potravu a slouží jako příkrývka. Dokonce podle toho měří i venkovní teplotu – chladná noc – „noc tří psů“, „pěti psů“ – ta je už opravdu studená, a noc „šesti psů“ je teplota někde kolem mrazu.

Staří Řekové měli kromě loveckých a válečných psů i psí mazlíčky. Ti byli hlavně pro dámy v palácích. Dámy si je chovaly, krmily sladkostmi. Dokonce někteří psíci měli vlastní otrokyně, které se o ně staraly. V řeckém náboženství se pes mimo jiné objevuje jako průvodce bohyně Artemis nebo jako spravedlivý a neúplatný vládce podsvětí, trojhlavý pes Kerber.

Psi se také používali k léčbě – příkládáním na nemocná místa pacienta, byl to způsob léčení revmatismu, dokonce i později ve středověku.

Středověk

Postavení psa ve středověku bylo ovlivněno náboženstvím. V raném středověku je pes chápán jako součást života všech lidí (šlechta i rolníci). Bohužel se silícím vlivem katolické církve se postavení psa zhoršuje. Úzký vztah ke psu či kočce byl podle katolické církve znakem pohanství. Proto byl pes i ostatní zvířata prohlášeni za tvora bez duše a nebudou (stejně jako čarodějníci) přijati do ráje – není nutné věnovat jim pozornost. V Bibli je psáno, že pes dostává jen zbytky od stolu, bohužel se toto začíná stávat normou. Prostý člověk mohl chovat psy jen jako tvory užitkové a dokonce byla stanovena i maximální povolená výška chovaného psa. Bohatí a urození měli pochopitelně výjimku. Později, když se pořádaly „hony na čarodějnice“, bylo vlastnictví psa či kočky jako jeden z důvodů k obvinění z čarodějnictví. Naštěstí můžeme najít psa jako průvodce svatých. Svatý Bernard Mentonský sice nemá psa jako svého průvodce, ale má značné zásluhy v péči o psy. Založil v Alpách na hoře svatého Bernarda útulek pro poutníky. Mniši tam měli velké psy, s nimiž vyhledávali zbloudilé poutníky po horských srázích a propastech - Svatobernardští, nebo-li, jak říkáme dnes, bernardýni.

„Téměř u všech národů byl pes oblíbeným zvířetem, jen některá náboženství (islám) považují dodnes psa za nečistého. Zpočátku se k tomuto názoru klonilo i křesťanství, přesto jsou mnozí svatí na vyobrazeních provázeni psem.“ (Nerandžič, 2006, s. 31)

Orient

První podobu čínského psa najdeme na bronzové váze z doby asi tisíc let před naším letopočtem. V knize obřadů Li-ti (asi 500let př.n.l.) se říká, že pes je zvíře, které dobře hlídá a rozhodně dovede odhadnout povahu lidí a jejich úmysly. Není s nikým, kdo by se nějakým způsobem přetvařoval nebo byl jiný, než by měl být. Podle čínských horoskopů patří pes mezi dvanáct nebeských větví a mezi 6 domácích zvířat.

V Japonsku za vlády pátého šoguna Tokugawy Cunajoši se psům žilo nejlépe. Ten vydal zákon, který přikazoval všem poddaným, aby se ke psům chovali mile a laskavě. Kdo neuposlechl, byl potrestán smrtí, vyhnanstvím nebo vězením.

Novověk

Osvícené myšlení Evropy koncem 18. a 19. st. a oslabení vlivu církve přineslo změnu názoru na vlastnictví psa v domácnostech. Křížením vznikalo mnoho nových psích plemen, malých i velkých. Přesto přetrvával postoj, že vlastnictví domácích zvířecích společníků nižší třídou, je nepřiměřený luxus.

„Během 19. a 20. století se lidé stále více soustředovali na vzhled psa a jeho cíleně využitelné vlastnosti. Tak se stále doplňovala a upravovala pravidla, selekcí se postupně vytvářela různá plemena a vznikaly plemenné knihy psů.“ (Nerandžič, 2006, s. 31)

Na pozici „psychoterapeuta“ téměř každé rodiny si pes musel ještě pár desítek let počkat. V armádě Napoleona však začíná mít první humánní úkol: vyhledávání raněných vojáků, aby jim mohla být včas poskytnuta pomoc.

Po první světové válce se v Německu rozmáhá výcvik psů pro vojáky, kteří během bojů přišli o zrak, ve Francii a jiných zemích, byli psi

používání k rehabilitaci válečných zraněných.

Spojené státy se nechaly inspirovat a zapojily psy do rehabilitace válečných letců v době druhé světové války. USA se tak stala vedoucí autoritou ve výzkumu i praktickém používání terapie pomocí zvířat. V 70. letech to byl americký psycholog Boris M. Levinson, který poprvé popsal využití psa v dětské psychoterapii.

Pes je pro člověka symbolem mnoha dobrých vlastností, zejména věrnosti a oddanosti. Je považován za citlivého, upřímného tvora neschopného lidských špatností. Je opředen spoustou bájí a legend, má pro člověka i hluboký (mnohdy podvědomý) mystický význam.

(Galajdová, 1999)

1.3.2 Historie felinoterapie

První předkové kočky se objevili před dvaceti miliony let. Odborná literatura se shoduje na tom, že se na rozdíl od ostatních zvířat, která si člověk přisvojil, kočka naopak přisvojila člověka.

Lidská sídla plná potravy pro myši, krysy atd. byla ideálním zdrojem potravy. Nabízela pro kočku ideální a pohodlnější zdroj potravy než v divoké přírodě. Lidé si koček vážili, protože dokázaly díky loveckým schopnostem udržet jejich obydlí a sýpky s obilím bez škůdců. (Galajdová, 1999)

Přítomnost kočky a její soužití s člověkem potvrzují archeologické nálezy z Jericha už 9000 let př. n. l., z Kypru asi 6000 let př. n. l. a z Egypta zhruba 5000 let př. n. l. Od doby starého Egypta se traduje, že kočka má devět životů. Číslovka „devět“ měla v egyptské mytologii magickou moc a z toho vznikla pověra, že se čarodějnice mohly devětkrát proměnit v kočku.

Asi 2000 let př. n. l. byla kočka uznána jako převtělené božstvo a podle toho se s ní taky nakládalo. Byla mumifikována a pohřbívána s poctami, za usmrcení kočky byli provinilci trestáni smrtí. Během několika staletí divoká kočka zdomácněla a postupně došlo ke změně její povahy, anatomické stavby

i fyziologie. Významná vlastnost kočky byla krotkost a nebojácnost. Také se změnilo její zbarvení srsti, čímž pozbyla původní ochranný smysl. Proto se dnes domácí kočky liší od divokých svojí pestrostí. Některé vlastnosti, jako jsou rozvinuté smysly (čich sluch, cit pro rovnováhu, dotykové smysly, bystrost), se postupně zhoršily. Teritorialita a lov kořisti zůstaly stejné, jen jsou kočky méně obratné, než jejich divocí příbuzní. (Galajdová, 1999)

O kočkách se velice pozitivně vyjadřoval i islám. Podle vyprávění to byla právě kočka, která zachránila proroka Mohameda před jistou smrtí – hadím uštknutím.

Za vlády inkvizice v Evropě byli lidé zabíjeni proto, že vlastnili kočku. Údajně to byla známka uctívání ďábla – v podobě černého kocoura.

Ve 14. století byla vina za morovou epidemii přisouzena kočkám (pravou příčinou moru však byly krysy). Kočky byly na příkaz vládců zabíjeny a morová epidemie se tak šířila ještě rychleji. Jediná pravoslavná církev dovolovala, aby kočky žily v kláštorech.

S modernizací našeho života se postupně měnila úloha kočky z ochránce na dobrého společníka. (Galajdová, 1999)

Ve zdravotnictví se s kočkami začalo pracovat na mezinárodní úrovni přibližně ve stejné době jako se psy, jen se o tom příliš nemluvilo. První informace o léčebném využití koček se objevují od poloviny 90. let minulého století. Organizované s kočkami pracuje v oblasti felinoterapie Mgr. Erwin Reisaus z Rakouska, který využívá perských a domácích koček. Dalším je Avshalom Beni z Izraele, jenž se zaměřil hlavně na plemeno ragdol, na kočky domácí a bengálské. (Nerandžič, 2006)

1.3.3 Canisterapie a felinoterapie dnes

Canisterapie

Pojem canisterapie byl poprvé použit v České Republice (dále jen ČR) v roce 1993. (Lacinová, 1998 in Tichá, 2007)

V květnu 1995 byla za účelem šíření myšlenky canisterapie založena Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům (dále jen AOVZ). V roce 1995 se Ženevské konference - International Association of Human-Animal Interaction Organizations (dále jen IAHAIO) zúčastnili odborníci – např. Jiřina Lacinová a Zdeněk Matějček. Na této konferenci měli možnost získat spoustu informací, kontaktů a odborné literatury, což posunulo českou canisterapii kupředu. V roce 1997 vznikla Canisterapeutická společnost, která vycházela ze zahraničních zkušeností. Canisterapeutická společnost zavedla v ČR udělování terapeutických atestů pro psy a začala zavádět návštěvní programy. To spustilo mohutný vzestup canisterapeutické praxe. Vznikly regionální centra Canisterapeutické společnosti. Canisterapie se díky medializaci dostala mezi laickou veřejnost.

Mezi lety 2000 a 2001 došlo k zániku Canisterapeutické společnosti z důvodu odjezdu předsedkyně a místopředsedkyně sdružení.

Od roku 2001 začaly vznikat samostatné regionální organizace. Chyběly však vzájemné kontakty a komunikace. Proto došlo k nejednotnému vývoji a pojetí canisterapie. Rozdíl se objevily především v udílení certifikátů pro praktikování canisterapie, v požadavcích na přípravu canisterapeutického týmu (pes a psodv), nebo v otázce financování. (Tichá, 2007)

„Významný krok pro sjednocení základních pravidel a podmínek praktikování canisterapie (zejména výše zmíněných) učinili zástupci většiny sdružení zabývajících se canisterapií na Mezinárodním semináři o zooterapiích 27.6. - 1.7.2003 (pořádalo sdružení FILIA v Brně). Účastníci semináře se shodli na nutnosti založení zaštiťující organizace – Canisterapeutická asociace (dále jen CTA). Velmi přínosné bylo vzájemné získání kontaktů a vytvoření adresáře organizací a jednotlivců zabývajících se canisterapií.“ (Tichá, 2007, s. 113)

Felinoterapie

V České republice od roku 1997 pracuje organizovaně s kočkou pouze Nezávislý chovatelský klub se sídlem v Mladé Boleslavi (NCHK). V roce 2001 vydal plemennou knihu koček a zkušební řád pro týmy v návštěvní terapeutické

službě. Obdoba návštěvní služby zavedené v NCHK je jinde v Evropě pouze ojediněle používanou metodou. Společnost Delta Society však tuto možnost ve svých studiích předpokládá. (Nerandžič, 2006)

2 Praktické aspekty canisterapie a felinoterapie

Tato kapitola je zaměřena na výběr zvířete, výcvik a přípravu na zkoušky vybraných zvířat. Bez těchto aspektů by canisterapie ani felinoterapie nemohla fungovat.

2.1 Vhodný výběr psa a kočky

Vhodný výběr psů pro canisterapii

Vhodnost psa by měla odvíjet od realizace praktické canisterapie. Je důležité při jejím provádění respektovat potřeby a sympatie klientů. Každý klient preferuje terapeutického psa jiného exteriéru i velikosti, proto je rozmanitost terapeutických psů přínosem. *„Nejdůležitějším aspektem je úspěšné absolvování zkoušek canisterapeutických týmů a tomu předcházející správná příprava, výchova a socializace.“* (Eisertová, 2007, s. 65)

„Odborníci z oblasti canisterapie se shodně domnívají, že nelze jednoznačně rozhodnout o prioritní vhodnosti plemene pro canisterapii, tuto vhodnost můžeme pouze předpokládat.“ (Eisertová, 2007, s. 65)

Pořízení vhodného psa není vůbec jednoduché. Mělo by se postupovat dle správného a cíleného výběru, neměla by to být náhoda. Není bezpodmínečně nutné, aby pes pro canisterapii měl průkaz původu (dále jen PP), ale pokud pes má PP, tak jeho rodiče museli projít určitými minimy (jak zdravotními, tak i minimy chování a vzhledu) pro splnění chovnosti (dysplazie kyčelního kloubu, luxace pately, oční vady, agresivita...). Velmi důležité je najít i vhodného chovatele psů. Rozhodujícím faktorem však není to, jestli pes má PP. Canisterapii může vykonávat i kříženec, protože za rozhodující pro canisterapii se považují povahové a charakterové vlastnosti psa, jeho zdraví a vzhled. Důležité je také vědět, že vliv plemene se podílí na výběru psa pro canisterapii. Výběr závisí na volbě jedince, protože nelze s jistotou říci, které plemeno je nejvhodnější, jejich vlastnosti můžeme jen předpokládat. (Eisertová, 2007)

„Obecně lze říci, že vliv na vhodnost psa pro canisterapii má výchova, socializace, prostředí, ve kterém pes žije, pozitivní a negativní zkušenosti s lidmi i psy, osobnost majitele/psovoda a samozřejmě genetické předpoklady daného plemene/psa.“ (Eisertová, 2007 s. 67)

Canisterapii může vykonávat i pes dospělý, ale musí mít dobře zvládnutou poslušnost a vhodnou povahu. Je nutné pouze se doučit důležité prvky pro terapeutickou práci s určitou diagnózou. (Zourková, 2008)

Plemena psů nejvíce využívaná ke canisterapii:

Bernský salašnický pes (Příloha č.1, obr.1)

Bernský salašnický pes je společenské plemeno, které vzniklo v roce 1836. Dříve byli využíváni jako pes pastevecký a pes, který nepustí podezřelé osoby do dvora. Mimo doprovod a práci u stáda působil tento pes i jako tažný a pomáhal svým pánům rozvážet mléko a sýr.) Tito psi si zachovali dobré vlastnosti a chování předků. Mají rádi větší společnost, jsou ostražití a bdělí, ale přátelští, rozvážní, vyrovnaní, sebevědomí, veselí, atraktivní, inteligentní. (Kuntová, 1995)

Mají silnou lebku, jsou černí s hnědým pálením a bílými znaky. Srst je jemně zvlněná, lesklá. Jejich milá a přátelská povaha z něj dělá ideálního rodinného psa. (Cunliffeová, 2002)

Zlatý retrívr (Příloha č.1, obr.2)

Plemeno vzniklo v 19. století a bylo využíváno k aportování zvěře na palebném poli. V dnešní době je lze vychovat jako psy průvodce, stopaře, společníky. Rovná zvlněná srst je odolná vodě, má dobře vyvinutou podsadu. Barva může být ve všech odstínech zlaté a smetové. Jsou poslušní, inteligentní, s přirozenou schopností k práci. Tito laskaví a přátelští a spolehliví psi jsou velmi oblíbeným plemenem na světě. (Cunliffeová, 2002)

Labradorský retrívr (Příloha č.1, obr.3)

Labrador pochází z pobřeží Grónska. Byl využíván rybáři k aportování a k vlečení rybářských sítí. Dnes je využíván k aportování zvěře, působí i jako pes průvodce, pes k odhalování drog. Jeho srst je krátká, hustá a tvrdá na dotek. Můžeme ho vidět ve třech barvách – zlatá až krémová, hnědá – čokoládová a černá. Má dobrou povahu, je velmi čilý, přizpůsobivý, věrný, inteligentní, vášnivý a poslušný. (Cunliffeová, 2002)

Americký kokršpaněl (Příloha č.1, obr.4)

Do Ameriky se normální angličtí kokršpanělé dostali koncem minulého století, kde se v třicátých letech došlo v chovu na rozdělení kokršpanělů na dvě plemena – Anglický kokršpaněl a Americký kokršpaněl. Dle standardu mají velké množství barevných variant.

Dříve byl využíván jako lovecký pes – slídič, ale dnes se pro svůj vzhled stal spíše plemenem společenským. Povahově je to milý, temperamentní, mrštný a pohyblivý, veselý a zvědavý pes. (Kuntová, 1995)

Vhodný výběr kočky pro felinoterapii

Dle Nerandžiče (2006, s. 68) v ČR se u felinoterapie často vyskytují kočky domácí, nebo kočky plemene ragdol a sibiřské kočky. Někdy můžete vidět kočky britské nebo perské. Je důležité přihlídnout na povahu koček a také hlavně na povahu majitele a klienta.

„Preferují se zvířata s mírnou, vyrovnanou povahou, přátelská k lidem, vyhledávající kontakt s nimi. Výhodou je výcvik od kotěcího věku (od 3 měsíců věku) či výchova z vlastních chovů, kde známe charakterové vlastnosti rodičů, případně i prarodičů a sourozenců. Nelze doporučit zvířata s volným, nekontrolovatelným výběhem, zvířata z chovů, v nichž dochází k velké fluktuaci zvířat, zvířata žijící v útulcích, zvířata ze závadných hygienických a výživových podmínek.“ (Hypšová, 2007, s. 268)

Plemena koček nejvíce využívaná pro felinoterapii:

Ragdoll (Příloha č.2, obr.1)

Plemeno ragdoll bylo vyšlechtěno v 60. letech minulého století v jižní Kalifornii. Mají polodlouhou srst se siamskými znaky (modré oči, tmavší obličejová maska, ušima, tlapkami a ocasem). Jsou proslulí vyrovnanou přátelskou, lidem naprosto oddanou povahou. Velkou předností plemene ragdoll je nesmírně přátelská povaha a touha předvádět se. (Hypšová, 2007)

Mainská mývalí kočka (Příloha č.2, obr.2)

Mainská mývalí kočka byla původně americkým národním plemenem. Patří mezi plemena přírodní. Je to velmi robustní a dlouhosrsté plemeno koček. Kocouři mají váhu až 12kg. Mainská mývalí kočka je inteligentní a přátelská k lidem. (Hypšová, 2007)

Sibiřská kočka (Příloha č.2 obr.3)

Pochází z Ruska a dá se říci, že je to ruské národní plemeno. Mají polodlouhou hrubší srst. Sibiřská kočka je k lidem naprosto přátelská, vyrovnaná, temperamentní. V jejich slinách údajně nejsou obsaženy alergeny, tudíž ani poletující srst by neměla způsobit alergickou reakci. Toto tvrzení však není potvrzeno žádným seriózním laboratorním vyšetřením.

2.2 Výchova psa a kočky

Výchova psa

„Je toho mnoho, co musí chovatel a po něm majitel štěněte zajistit, aby z něj vyrostl klidný a vyrovnaný, společenský, trpělivý a ovladatelný psí terapeut. Pes, který unese velkou psychickou zátěž – neustálý halas, náhlé pohyby, nečekané doteky a objetí, nekonečné drbání a hlazení, neumělé česání a občas i vláčení za vodítko nebo tahání v náručí. Pes, který pohyb těžce postiženého dítěte nebo starého člověka o berlích, bude brát jako naprosto normální, stejně

tak i manipulaci s invalidním vozíkem, případný pád dítěte i s holemi přímo před tlamou, ho nevyvede z míry. A navíc ho bude kontakt s cizími lidmi a dětmi těšit.“ (Zourková, 2008)

Dle Zourkové (2008) příprava a výcvik psa začíná již od štěněte. Výcvik štěněte je velmi důležitý. Měli bychom ho zvykat na co nejvíce podnětů z okolí. Měli bychom mluvit klidnými slovy, ale i výskat, pištět, kvičet, smát se apod. proto, aby si štěně zvyklo i na jiné zvuky a různé druhy komunikace, neboť se s nimi může kdykoliv v životě setkat.

„Proto je bezpodmínečně nutné, aby takový pes:

- *měl možnost kontaktu s dobrými lidmi,*
- *byl uchráněn špatných zkušeností s lidmi a psy,*
- *žil s pánem v domácnosti a dobře znal bytové prostředí,*
- *měl naprostou důvěru v majitele a měl k němu vybudovaný pevný vztah,*
- *byl dostatečně sebevědomý a věřil nejen pánovi, ale i sobě,*
- *poznal jen laskavé a trpělivé, byť důsledné zacházení.“ (Zourková, 2008)*

Výchova kočky

Velmi vhodné jsou kočky z vlastního chovu, protože se kotě na tuto práci připravuje již od malička. Toto však nemusí být podmínkou. (Hypšová, 2006)

Záleží na tom, jak si každý majitel kočky vybere. Nejdůležitější je prvních 10 dní v životě – v této době totiž probíhá socializace. Kontakt se tvoří tak, že se kotě po pátém dni na pár minut (zhruba 5 min.) odstaví od matky a zvyká si na kontakt s člověkem a na jeho dotyky. (Nerandžič, 2006)

2.3 Canisterapeutické a felinoterapeutické zkoušky

Canisterapeutických zkoušek je v České republice mnoho a bohužel nejsou standardizovány. Většinou mají podobný průběh. Řád felinoterapeutických

zkoušek zatím není příliš rozšířen. Jako příklad canisterapeutických zkoušek jsou zde uvedeny canisterapeutické zkoušky Canisterapeutického sdružení Jižní Morava. (dostupné na World Wide Web: <http://www.canisterapie.mendelu.cz/cz/dokumenty>, cit. dne 31.3.2010)

Canisterapeutické zkoušky jsou upraveny dle řádu. Část řádu čl. 4 o maximálním počtu, druhu a zdravotní stránce zvířat, která se účastní canisterapeutických zkoušek.

„Minimální počet zvířat, která se zkoušek účastní, je 5, maximální počet nesmí přesáhnout 15. Zkoušek se účastní psi bez ohledu na velikost, plemeno, s průkazem původu i bez něj. Ke zkouškám lze připustit jen zvířata zdravá a v dobré kondici.

Aktuální seznam zvířat, včetně údajů o počtu, původu a identifikaci psů účastnících se zkoušek, je veden pořadatelem, a ten jej na požádání předloží orgánům veterinární správy. Po ukončení zkoušek se tento dokument archivuje po dobu 5 let.

Podle řádu se zkoušek nezúčastní:

- *psi a feny mladší minimálně 12 měsíců u malých plemen a psi a feny mladší 18 měsíců u plemen středních, velkých a obřích, hárající feny, březí feny ve druhé polovině březosti, kojící feny do 50 dnů po porodu,*
- *feny nebo psi bez stanovení horní věkové hranice, kteří jsou nemocní, nebo podezřelí z onemocnění, které by ovlivnilo jejich výkon, nebo jim působilo bolest, utrpení nebo poškození jejich zdravotního stavu,*
- *feny nebo psi agresivní vůči lidem i ostatním psům,*
- *feny nebo psi se zákrokem provedeným v rozporu s ustanovením § 4 odst. 1 písm. g) zákona na ochranu zvířat proti týrání, zejména psi s kupírovanýma ušima,*
- *feny nebo psi pod vlivem zakázaných látek (doping), nebo kterého účastník (majitel) odmítl podrobit vyšetření, jenž bylo při podezření z užití těchto látek požadováno k jejich zjištění,*
- *feny nebo psi, kteří nebyli na zkoušku připravováni a jejichž kondice neodpovídá předpokládané zátěži,“*

V Čl. 5 se stanovuje manipulace se zvířaty, účel složení zkoušek, kdo a jakého věku se může zúčastnit canisterapeutických zkoušek, a zkušební řád.

„Jednotlivými canisterapeutickými zkouškami se zjišťují charakterové vlastnosti psů pro praktický výkon canisterapie. Canisterapeutické zkoušky kvalifikují psa pro výkon canisterapie pouze v týmu s psovodem, se kterým zkoušky složil. Jeden psovod se může zúčastnit zkoušek v jeden den s více psy bez časového odstupu. Jeden pes může absolvovat zkoušky se dvěma psovody v jeden den. Minimální časové rozpětí mezi oběma zkouškami jsou tři hodiny. Zkoušek se může jako psovod zúčastnit pouze osoba starší 18 let.

Zkušební řád pro canisterapeutické psy přesně vymezuje, určuje a posuzuje charakterové vlastnosti psů. U disciplín poslušnosti je kladen důraz především na jednotlivé úkony týkající se základní ovladatelnosti canisterapeutického psa. Zkoušky konkrétně specifikují jednotlivé chyby, za které se snižuje bodové ohodnocení jednotlivých disciplín.

Účast na zkouškách

- *Zkoušek se mohou zúčastnit feny a psi různých ras, s průkazem původu i bez něj. Nejnižší věková hranice je minimálně 12 měsíců u malých plemen (kohoutková výška do 25 cm), 18 měsíců u středních, velkých a obřích plemen. Požadovaný věk musí feny i psi dosáhnout den před konáním zkoušek.*

Popis jednotlivých zkoušek

Seznámení účastníků canisterapeutických zkoušek s ustanoveními zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání ve znění pozdějších předpisů a s vyhláškou č. 192/2004 Sb., o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu.

- *Postoj psa k cizím lidem.*
  - *Majitelé psů mezi sebou hovoří, smějí se, podávají si ruce. Psi jsou volně nebo na vodítku. Rozhodčí postupně pohladí všechny psy.*

- *Hodnotí se – chování psa, jeho dominance, nesnášenlivost, bázlivost a z toho možnost vyplývající agrese. Pes nesmí napadnout člověka nebo jiného psa.*
- *Reakce na pach*
  - *Rozhodčí přistupuje k jednotlivým psům v oblečení, které je cítit některým z dezinfekčních prostředků běžně používaných např. ve veterinárních, sociálních nebo zdravotnických zařízeních.*
  - *Hodnotí se – reakce psa.*
  - *Důvod: Návštěv se účastní i ošetřující personál, který je v pracovním oděvu. Pes si může pach dezinfekčního prostředku spojovat s nepříjemným zážitkem u veterináře.*
- *Základní poslušnost psa*
  - *Pes není na vodítku. Psovod dává postupně povely – přivolání, sedni, lehni, zůstaň. Odejde od odloženého psa asi na 10 m a přivolá psa k sobě. Při povelu může použít nacvičená gesta i zvukový signál. Opakování povelu je povoleno maximálně 2x.*
  - *Hodnotí se - poslušnost a ochota poslechnout psovoda.*
  - *Důvod: Pes by měl zvládat povely základní poslušnosti.*
- *Zkouška dominance*
  - *Majitel dá do misky psovi trochu žrádla nebo pár psích pamlsků. Po chvíli mu majitel a pak i rozhodčí sáhne do misky a přidá či odejme pamlsky.*
  - *Hodnotí se – dominance psovoda. Pes musí úkon tolerovat, nesmí zavrčít, vycenit zuby nebo člověka napadnout.*
  - *Důvod: Při dobrém vztahu psa a člověka nesmí být problém sáhnout do misky.*
- *Vzrušivost psa*
  - *Majitel psa rozdovádí hrou, během, skákáním nebo hračkou. Na pokyn rozhodčího musí psovod hru ukončit a psa co nejrychleji zklidnit. Může použít hlasový nebo zvukový signál, nebo nacvičená gesta. Povel může opakovat maximálně 3x.*
  - *Hodnotí se – doba potřebná ke zklidnění.*
  - *Důvod: Psi se při hře mohou přestat kontrolovat. Psovod musí psa*

zklidnit a pes nesmí reagovat na další podněty ke hře bez povelu psovoda.

▪ *Zachování klidu*

- *ve skupině – pes prochází skupinou lidí. Všichni najednou ho začnou hladit, hlasitě se smát. Nečekaně někdo vykřikne, další upustí před psem berli, otevře se neočekávaně před psem deštník a někdo zvedne hůl, aby na něco ukázal.*
- *Důvod: Při návštěvách, kdy dochází ke spontánnímu vítání, může dojít k pádu berle, klienti do sebe strkají, aby byli co nejdříve u psa. Pes musí tuto situaci vyhodnotit tak, že se nejedná o výpad proti němu nebo psovodovi.*
- *u jednotlivce – rozhodčí si klekne a začne hledět psovi přímo do očí, zatahá ho za uši, sahá mu na čenich, ocas a tlapy, strká do něj prstem.*
- *Hodnotí se – u obou bodů reakce psa. Pes by měl zůstat klidný, může se však otočit, nesmí však z důvodu strachu utéci.*
- *Důvod: při návštěvách dochází často ke kontaktu „z očí do očí“, klient se může neopatrným pohybem zachytit za srst psa, dotknout se blízkosti oka apod.*

▪ *Přímé setkání*

- *Rozhodčí se na invalidním vozíku přiblíží zezadu k pomale jdoucímu psovodovi se psem. Chvilí jdou společně, pes vedle vozíku. Po chvíli se zastaví, rozhodčí psa hladí, objímá a snaží se vyzvednout psa k sobě na klín. Malého psa může psovod na klín posadit sám.*
- *Hodnotí se – chůze psa u vozíku a ochota a vstřícnost k mazlení. Pes nesmí z klína seskočit sám. Psovod musí poznat, kdy chce pes činnost ukončit.*
- *Důvod: V běžném životě se pes málo kdy setkává s lidmi na invalidním vozíku.*

▪ *Podávání pamlsků*

- *Rozhodčí v podřepu napřed psa pohladí a potom mu nabídne pamlsk. Pes si ho může, ale také nemusí vzít. Záleží na psovodovi.*
- *Hodnotí se – klid a opatrnost při převzetí pamlsku*

- *Důvod: Nataženou ruku s pamlskem nesmí pes chápat jako projev útoku proti sobě samému nebo psovodovi a reagovat obranným způsobem.*
- *Reakce na rychlý pohyb a nečekaný hluk spojený s pádem*
  - *Pes je veden na vodítku. Kolem proběhne asistent. Po chvíli proběhne znovu, zkrříž cestu psovi, upadne a upustí tašku naplněnou rachotícím materiálem.*
  - *Hodnotí se – reakce psa na člověka, nečekaný hluk a zvládnutí momentu překvapení. Pes se může leknout, nesmí však na člověka na zemi zavrčat, vycenit zuby nebo zaútočit.*
  - *Důvod: U psů, kteří nepřijdou do styku s výraznějším hlukem, navíc spojeným s pádem člověka, může dojít vlivem úleku k agresivní reakci.*
- *Nesení psa*
  - *Rozhodčí zdvihne psa ze země nebo ze zvýšeného stanoviště a nese jej asi 5 m. Předá psa další osobě, která úkon opakuje, potom ho předá psovodovi nebo ho postaví na zem.*
  - *U velkých a obřích plemen je pes položen na plachtu a společně ho přenáší dva až čtyři lidé na určené místo vzdálené asi 10 m.*
  - *Hodnotí se – klid psa při zvedání a přenášení.*
  - *Důvod: Při poranění se musí pes nechat přenést i cizími osobami. Jde vlastně o pomoc psovodovi s poraněným zvířetem, aby bylo zajištěno co nejrychlejší odborné ošetření.*
- *V průběhu celých zkoušek rozhodčí sleduje vztah mezi psem a psovodem. Všímá si intonace hlasu při práci se psem, zda psovod psa pochválí za dobře zvládnutou zkoušku, zda ho odmění pamlskem, zda pes poslouchá rád nebo ze strachu. Pozoruje také, zda pes nereaguje negativně na vztáhnutí ruky k pohlazení úhybným manévrem. Sleduje samozřejmě i chování psovoda. Jeho psychické zvládnutí zkoušek. Zda není psovod ve stresu, který by se negativně odrážel na psychice psa a na jeho výkonu. Kladně je hodnocen jen ten pes, který reaguje v jednotlivých zkouškách klidně, je poslušný a neprojevuje agresivní reakci. U takového psa jsou*

zkoušky ihned ukončeny a z dalších zkoušek je pes vyloučen.“ (dostupné na World Wide Web: <http://www.canisterapie.mendelu.cz/cz/dokumenty>, cit. dne 31.3.2010)

Zkoušky pro kočky

Kočky vybírané pro návštěvní službu mohou projít zkouškami, ale není zákon, který by stanovil způsob a průběh testu. Do zařízení tedy může docházet jakákoli kočka, se kterou zařízení souhlasí.

V Nezávislém chovatelském klubu (dále jen NCHK) kočky vybírané pro návštěvní službu musí projít zkušebním řádem. Tento řád je čtyřstupňový a smyslem testu je testovat povahové vlastnosti kočky. Je testovaná v domácím a cizím prostředí, vevnitř i venku. Součástí testu je reakce na zátěžovou situaci (kolo, chodec se psem...). Kočka nesmí být těmito vlivům vystavená přetěžujícím způsobem. Nejnižší věková hranice kočky je 1 rok, horní hranice není určena, plemenná příslušnost není stanovena. (Hypšová, 2007)

3 Canisterapie a felinoterapie u seniorů

Cílem této kapitoly je vymežit termín senioři,

3.1 Vymezení pojmu senioři

„Slovo senior vzniklo z latinského senex, senis - starý, druhý stupeň senior – starší.“ (dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Senior> , cit. dne 15.3.2010)

„Stáří je posledním ontogenetickým vývojovým obdobím v životě člověka, které v sobě nese pečeť období předcházejících, tj. odpovídá do značné míry stylu života, který člověk žil zejména ve středním věku, ve fázi dospělosti. Je to biologický proces, který je charakterizován tím, že je nezvratný a končí smrtí jedince. Stárnutí je posledním přechodným obdobím v životě člověka a tedy také poslední možností, kdy lze aktivně ovlivnit kvalitu stáří.“ (Gruberová, 1999, s. 5)

Podle doporučení Světové zdravotnické organizace - WHO (Gruberová, 1999) se pokládá populace za demograficky starou, když v ní žije víc, jak 7 % jedinců ve věkové kategorii 65+.

„Stáří, tj. od kdy je daný jedinec pokládán za starého, je často obtížné jednoznačně vymežit. Dnes nejčastěji vychází z kalendářního věku, který je daný datem narození. Chronologické neboli kalendářní stáří je vymezeno dosažením určitého věku.“ (Gruberová, 1999, s. 8)

Podle návrhu WHO z r. 1980 se za stáří označuje věk od 60 let výše.

Období od	60 – 74 let	se označuje jako	rané stáří - senescence
	75 – 89 let	se označuje jako	vlastní stáří - senium
	90 let a výše	se označuje jako	dlouhověkost

Důležitý je tzv. věk funkční, který se nemusí shodovat s věkem kalendářním. Funkční věk je soubor funkčních potenciálů. Každý jedinec stárne jinak, proto dochází k individuálním rozdílům.

Fyziologické změny ve stáří:

Ve stáří dochází k poklesu životnosti a odolnosti organismu. Postihuje všechny orgány a tkáně, kterým ubývá funkčnost a schopnost přizpůsobení se.

Kůže

Kůže se všeobecně ztenčuje, má sníženou schopnost regenerace a snižuje se životnost buněk. Vlivem úbytku kolagenních vláken a vlhkosti má vrásčitý vzhled. Často se také vyskytují degenerativní změny např. senilní veruky – bradavice.

Dochází k také k úbytku vlasového pigmentu. U mužů je častá tzv. alopecie – vypadávání vlasů.

Zrak

Ve stáří dochází ke zhoršování zraku v důsledku snižování pružnosti čočky. Dochází ke zhoršení akomodace čočky – zaostřování. Mnohdy dochází také k zákalům (katarakta) čočky. Může docházet k vysychání očí – tzv. snížení segregace slz, což je dáno fyziologicky.

Sluch

K zhoršení sluchu dochází běžně, je to dáno atrofickými změnami sluchové dráhy. Změny probíhají zvolna a jsou příčinou stařecké nedoslýchavosti.

Čich a chuť

Někdy může dojít ke zhoršenému rozeznávání chutí a zhoršení čichu.

Změna postavy

Po 60. roce života dochází k atrofii meziobratlových plotének, snižuje výšku člověka o 1-3 cm. Snižuje se tělesná hmotnost.

Nervový systém

Ve stáří se snižuje rychlost přenosu vzruchů. Dochází k biochemickým změnám na nervových spojeních. Dochází k úbytku počtu neuronů ve všech oblastech mozku.

Kardiovaskulární systém

Zpomaluje se vedení vzruchu převodní soustavy, snižuje se výkonnost srdce – minutový objem. Zhoršuje se pružnost cév, může docházet k jejich ucpávání.

Respirační systém

Klesá plicní funkce – pokles vitální kapacity plic. Této změny si všimneme zvláště při námaze, kdy vitální kapacita plic nestačí na kyslíkové nároky organismu na kyslík.

Další fyziologické změny:

Ztráta dentice – paradontopatie, poruchy žvýkání, poruchy řeči, atrofie dásní...

Snížení segregace kyseliny chlorovodíkové v žaludku, snížení absorpce kalcia.

Dochází k motilitě střev – důsledkem jsou časté zácpy.

(Gruberová, 1999)

Dle Gruberové (1999) může být stáří v mnoha případech spojeno s různými chorobami, které se vzájemně kombinují a mohou přecházet v chronickou formu. Nejčastější choroby jsou závratě, pády, poruchy chůze, poruchy spánku, inkontinence, proleženiny. Hlavní hrozbou může být ztráta soběstačnosti. Cílem péče o seniory je umožnit jim co nejdéle život v jejich přirozeném prostředí. Bohužel často dochází k tomu, že se rodina nemůže o seniora postarat, a proto jej umístí do domova pro seniory, do penzionů, do léčeben dlouhodobě nemocných atd.

3.2 Psychologie stáří

„Stáří je poslední etapou života, fází, která bývá označována jako postvývojová, protože již byly realizovány všechny latentní schopnosti rozvoje.“ (Bromley in Hamilton, 1999 in Vágnerová, 2007, s. 299).

„Rané stáří přináší nadhled a moudrost, pocit naplnění, ale také úbytek energie a nezbytnou proměnu osobnosti směřující k jejímu konci. Je to období relativní svobody, ale i dobou kumulace nevyhnutelných ztrát ve všech oblastech. Rané stáří, resp. třetí věk, je obdobím života, v němž sice dochází k evidentním změnám daným stárnutím, které ale nemusí být ještě tak velké, aby staršímu člověku znemožnili aktivní a nezávislý život.“ (Vágnerová, 2007, s.299)

Dle teorie psychosociálního vývoje (Erikson, 2002 in Vágnerová, 2007, s. 299) *„je hlavním úkolem stáří dosáhnout integrity v pojetí vlastního života.“*

Završení integrity dosáhne starý člověk tak, že zhodnotí svůj život pozitivně, jako ukončené dílo, aby mohl přijmout jeho konec. Vyrovnání s vlastním životem usnadňuje i přijetí smrti jako nevyhnutelný výsledek života. (Erikson, in Vágnerová, 2007)

Podmínky dosažení integrity (Říčan, 1989; Berger a Thompson, 1998 in Vágnerová, 2007, s. 299):

- Pravdivost k sobě samému. Je nutné vidět svůj život takový, jaký byl, nic nepředstírat. Typický je obrat ke skutečným hodnotám a autentickým potřebám.
- Smíření. Je nutné vlastní život přijmout, jelikož změna už není možná. Přijmout jej jako kompromis, který neodpovídá dříve stanoveným ideálům.
- Stabilizace a generalizace postoje k životu. Prožitá zkušenost mění vztah k životu a umožňuje nadhled.
- Kontinuita. Dosažení integrity vede k pochopení života jako součást generační posloupnosti. Vlastní život je součást celku (celé společnosti), ve vztahu k minulosti, přítomnosti i budoucnosti.

„Nezvládnutím vývojového úkolu stáří se projevuje nespokojeností s vlastním životem a zoufalstvím nad ztrátou možnosti prožít jej znovu, lepším

způsobem. Dosažení uspokojivé integrity se u většiny starších lidí projevuje převahou pozitivního hodnocení vlastního života: 80% lidí ve věku od 60 do 90 let považovalo svůj život za dobrý nebo převážně dobrý“ (Hájková, 1998 in Vágnerová, 2007, s. 301)

„Ve stáří dochází k proměně většiny kognitivních funkcí, i když jejich zhoršení nebývá rovnoměrné. Typickým signálem stárnutí je zpomalení psychických funkcí, snižování kvality percepce, zhoršování pozornosti a paměti. V průběhu stárnutí dochází i k nerovnoměrnému úbytku rozumových schopností, největší pokles je zřejmý v oblasti fluidní inteligence, zatímco naučené funkce přetrvávají déle. Pro staršího člověka je důležitá míra jeho kognitivní resilience, která se projevuje odoláváním různým potížím a jejich zvládnutím. Změny v kognitivních funkcích nejsou jenom biologicky podmíněné, ale mohou je ovlivnit i psychosociální faktory.“ (Vágnerová, 2007, s. 333)

Dle Vágnerové (2007, s. 314) „V období stáří se různým způsobem mění i mnohé psychické funkce. Některé z těchto změn jsou podmíněny biologicky jiné jsou důsledkem psychosociálních vlivů, mnohdy jde o výsledek jejich interakce. Doba, kdy se změny dané stárnutím začnou projevovat, jejich dynamika i způsob, jakým na ně starší lidé reagují, jsou individuálně rozdílné.“

Psychologie ve stáří dle Gruberové (1999):

- snížení kognitivních funkcí
- zpomalování psychomotorického tempa – pomalejší reakce na podněty
- typické je snížení všípivosti a výbavnosti – horšená momentální paměť je v kontrastu s pamětí dlouhodobou.
- pokles adaptability – lidé neradi mění své zažité stereotypy (rigidita)
- snižuje se koncentrace
- emoční labilita

Vlivem všech těchto změn mohou lidé ve stáří mít pocity méněcennosti, neužitečnosti, závislosti. Proto je nutné dbát na to, aby měli dostatečnou společenskou aktivitu. Tu mohou najít v klubech seniorů, v klubech aktivního

stáří, v denních stacionářích. V mnoha klubech nabízejí různé aktivity, zájezdy, poznávací výlety atd.

„Uvažování starších lidí má typické příznaky, které mohou být způsobeny stárnutím, ale i změnou životního stylu. „Ve stáří se zvětšuje tendence k dogmatismu, k rigiditě přístupu k problémům a jejich řešení. A k odmítání nových neověřených způsobů uvažování. Starší lidé využívají zafixované strategie za všech okolností i ve zcela nových situacích, bez ohledu na jejich vhodnost. Jejich rigidita se projevuje ulpívavostí a rozvláčností uvažování, popřípadě zabíhavostí od hlavního tématu. Avšak i rigidita má svou pozitivní stránku: zvyšuje se stabilita názorů a postojů starších lidí. Staří lidé dávají přednost rutině a stereotypu. Nechuť ke všemu novému je dána větší náročností zpracování informací a porozumění kontextu, starší člověk je hůře chápe, obtížněji se v nich orientuje, a proto se všemu novému hůře přizpůsobuje.“ (Whitbourn, 2001; Rabbit, 2005 in Vágnerová, 2007)

Dle Whitbourn a Rabbita (2001, 2005 in Vágnerová, 2007, s. 329 - 330) může být jakákoli změna v životě brána jako zátěž. Starší lidé většinou předem rezignují. Zaběhnutý stereotyp je totiž pro ně pohodlnější a jistější. To může být i signálem omezenější energie a zvýšení unavitelnosti. U většiny starších lidí nejde o zhoršení celkové rozumové kapacity, ale o zpomalení procesu řešení situace, může jim daná činnost trvat delší dobu, ale dokážou ji dokončit.

Proměna emocionality.

„V průběhu raného stáří dochází k celkovému zklidnění emočního prožívání, klesá intenzita a frekvence některých emocí, ale postupně může narůstat citová dráždivost. Emoční regulace se projevuje jak ovládním nálad, tak koncentrací na prevenci nepříjemných pocitů. Mění se i mnohé potřeby, zejména preferovaný způsob jejich uspokojování. Mohou se měnit i některé osobnostní vlastnosti, především ve smyslu jejich akcentace.“ (Vágnerová, 2007)

Během stáří dle Vágnerové (2007) dochází ke:

- zpomalování a úbytku přesnosti při zaznamenávání, ukládání a využívání informací,

- zhoršení pracovní paměti,
- diferenciacie intelektových schopností,
- další pokles fluidní inteligence,
- úbytek komplexity uvažování,
- zhoršení časového odhadu,
- klesá intenzita a frekvence emočních prožitků,
- zhoršuje se emoční regulace.

„Období po 75. roce života je označováno jako životní fáze pravého stáří. Dověšením 80 let dosáhne senior tzv. čtvrtého věku, kdy je naživu pouze jedna polovina jeho původní generace.“ (Vágnerová, 2007, s. 398)

3.3 Působení canisterapie a felinoterapie na seniory

Podkapitola působení canisterapie a felinoterapie je zaměřena na shrnutí aspektů působících na seniory v přítomnosti psa a kočky.

Působení canisterapie na seniory

„Zvířata dokáží lidem zcela nezištně a upřímně nabídnout přátelství, lásku, pocit, vzájemné potřebnosti a respektování. Zvířata jsou totiž na člověku závislá a ten o ně musí pečovat. Starý člověk ve styku se zvířetem znovu přebírá zodpovědnost za jinou živou bytost. To může zvyšovat jeho sebevědomí, neboť tak získá důležitou náplň svého současného života.“ (Galajdová, 1999, s. 114)

Vztah zvířete a seniora může zaplnit chybějící úzké mezilidské vztahy, může posílit pocity radosti spokojenosti. Se zvířetem mají bezproblémové vztahy, dávají jistotu díky tomu, že se chovají pořád stejně. Pes je společník, který vždy vyslechne vše až dokonce. Nekritizuje, neodsuzuje. Pes je důvod k pohybu, pohyb zase prevence nemocí. Pomáhá udržovat denní rytmus, pomáhá proti nesoustředěnosti, zapomnětlivosti a zmatenosti. Snižuje vnímání stresu a bolestivé procedury jsou lépe snášeny. Pomáhají s některými poruchami spánku. (Galajdová, 1999)

*„Zvířecí kamarád vyžaduje také udržování důležité společenské dovednosti-
vzájemné neverbální komunikace – očima, mimikou, pohyby, gesty.“*
(Galajdová, 1999, s. 115)

Dle Arona (1981 in Galajdová, 1999) lze působení psa shrnout do 7 bodů.

Osoby, které v psovi spatřovali:

- druha, společníka, přítele
- něco, o co je nutné pečovat
- něco, čeho se lze dotýkat,
- něco, co člověka udržuje v aktivitě,
- střed pozornosti, motivaci, středobod dne,
- podnět k dennímu pohybu,
- zdroj bezpečí.

Pes dokáže mezi lidmi prolomit bariéry. V jedné studii je dokázáno, že pes byl nejčastějším tématem k rozhovoru. Je také snadno dostupným zdrojem společenského kontaktu. Stejně tak zvíře, které pravidelně dochází do institucí pro seniory, navozuje dobrou náladu a posiluje medikamentózní léčbu. Pomáhá také proti syndromu vyhoření u personálu.

Zvířata žijící v domovech pro seniory mohou být prostředkem k doplnění chybějících podnětů, k doplnění taktilních podnětů. Díky zvířatům mohou mít možnost darovat a přijímat něžnost. Zvířata uvolňují společnou atmosféru v domově. Dávají důvod se smát, mít radost, mít chuť komunikovat. Pomáhají posilovat paměť. Pozitivní vliv domácích zvířat přesahuje hranice z hlediska dynamické psychologie, pokud je vliv zvířat účinně a správně využíván, mohou účinně pomoci v léčbě. (Galajdová, 1999)

Dle Tiché (2007) canisterapie k:

- Trénování kognitivních funkcí.
- Dokáže vzbudit zájem.
- Dává pocit úspěchu.
- Pomáhá při nalezení důvěry.
- Procvičuje jemnou motoriku.
- Ovlivňuje emoce.

- Rozšiřuje okruh zájmů.
- Usnadňuje adaptaci na nové prostředí.

„Člověk se stydí za své stáří, za to, jak vypadá – v kontaktu se zvířaty však platí jen vnitřní hodnoty, zvíře nerozlišuje mezi mladými a starými, krásnými či ošklivými, zdravými či nemocnými. Miluje a respektuje člověka, i když je starý.“ (Galajdová, 1999, s. 122)

Cíle canisterapie u seniorů jsou dle Tiché (2007):

- ovlivnění zdravotního stavu klientů,
- zvýšení kvality života,
- zlepšení adaptace,
- zvýšení sebevědomí,
- zmírnění stresu,
- zlepšení jemné motoriky ruky,
- zbavení pocitů osamělosti.

„Souhrnně lze říci, že pro staré lidi umístěné do ústavů, kteří propadají postupně rezignaci a nečinnosti, znamenají zvířata naplnění jejich neuspokojených potřeb náklonnosti, blízkosti, starostlivosti, důvěry, lásky a radosti. Nově příchozím obyvatelům usnadňují zapojování do nového prostředí a vytvářejí pro ně atmosféru domova.“ (Galajdová, 1999, s. 123)

Dle Tiché (2007) pes poskytuje příležitost k setkávání klientů, pomáhá k navázání nových kontaktů, zlepšuje atmosféru, protože pes se chová přirozeně a nic nehraje, nic nepředstírá. Jeho reakce jsou jednoznačné. Canisterapie potlačuje negativní emoce a vyvolává kladné pocity. Senioři se usmívají, jako kdyby všechny starosti zmizely. Pes projevuje svoji lásku, kterou se nestydí dát najevo.

Otázkou může být, jestli je nutné snažit se přetvářet jejich špatnou náladu na dobrou. Někdy může být lepší respektovat momentální náladu. Klient se může sám rozhodnout, jestli se nechá ovlivnit či nikoli. Hlavní je osobní rozhodnutí klienta.

Možné způsoby stimulace k aktivitě u seniorů:

- vzbuzení zájmu o aktivity venku – dokáže vzbudit v klientovi zájem zase chodit ven na procházky, kde se mohou věnovat mnohým činnostem:
- povely poslušnosti
- vodění psa na vodítku
- házení aportu
- zlepšování pozornosti a verbálního vyjadřování
- trénink paměti
- odměňování psa

Zvyšování sebevědomí

Zvíře se chce s klientem mazlit, chce splnit povel, za který dostane odměnu. Proto klient nemusím mít strach, že selže, a to mu může zvednout sebevědomí, že se dokázal naučit ovládat psa, zapamatoval si spoustu nových informací a tím přesvědčil sebe a své okolí o tom, že na tom není zdaleka špatně.

Polohování

- U některých seniorů dochází ke zvýšení svalového tonu, což lze příznivě ovlivnit polohováním. To příznivě působí na daný sval, zahřívá ho a zmírňuje spasticitu.

Činnosti, které pomáhají procvičovat jemnou motoriku:

- válcovitý úchop (předměty k aportování – kost, hřebec...)
- kulovitý (míček)
- klíčová špetka (nasazování vodítka), potřeba i síly
- pinzetová špetka (zapínání suchých zipů na obojku, úchop piškotu)
- háčkový úchop (nasazování obojku přes hlavu psa)
- hlazení psa
- česání a kartáčování psa

(Tichá, 2007)

Působení felinoterapie na seniory

„Návštěvy koček a jejich majitelů v domovech důchodců jsou příjemným

zpestřením pro ty seniory, kteří pocíťují nedostatek sociálních kontaktů ve svém novém prostředí, či jim schází kontakt s živým tvorem.“ (Hypšová, 2007, s. 276)

Návštěvy koček by se měly odehrávat v pravidelný čas a den. Díky tomu se na ně mohou klienti dopředu těšit. Hlazením kočky dochází k hmatovým stimulům, prohřívání, uvolňování a zklidnění. (Hypšová, 2007)

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části bakalářské práce je vytvořena canisterapie jsou vymezena metodologická východiska předkládané bakalářské práce a vytvořená metodický postup canisterapeutické lekce pro seniory. Tato metodika byla ověřena Klubu seniorů v Bohuňovicích. Vzhledem k tomu, že několikaleté zkušenosti autorky práce jsou spíše v oblasti canisterapie, Zkušenosti s felinoterapií u skupiny seniorů jsou zjišťovány pomocí rozhovoru s felinoterapeutkou.

4 Metodologická východiska

Kapitola se zabývá cílem a metodami šetření, charakteristikou prostředí, kde byla canisterapeutická lekce prováděna, charakteristikou cílové skupiny - seniorů, u kterých byla canisterapeutická lekce prováděna.

4.1 Cíle šetření

Cílem bylo podrobněji zmapovat zkušenosti seniorů s canisterapií a felinoterapií. Zjistit účinky canisterapie a felinoterapie na psychický a emoční stav seniorů (pozitivní či negativní účinky. Zjistit, zda pes / kočka je facilitátorem v interakci a komunikaci mezi seniory.) Cílem felinoterapeutické části je získat rozhovor s felinoterapeutkou a díky tomu získat nové zkušenosti s felinoterapií.

4.2 Metody a techniky šetření

Pozorování

Pozorování (observace) rozdělujeme na běžné lidské pozorování a vědecké pozorování. Na rozdíl od běžného pozorování je vědecké pozorování činnost záměrná a musí být dodržena podmínka systematickosti (systematické pozorování). Záměrností je zde myšleno, že je vytýčen cíl pozorování. Cílem pozorování jsou jevy a vztahy, které jsou identifikované a definované.

Pozorování může být prováděno smyslovými orgány, nebo pomocí přístrojů. Data mají většinou podobu kvantifikovaných (statistických) údajů, snímku, atd. (dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pozorov%C3%A1n%C3%AD>)

Dotazník

Pro ověření hlavního cíle je zvoleno dotazníkové šetření. Dotazník je jednou z nejvyužívanějších metod sběru dat.

Dle Kořínka (1997, s. 36) „*Dotazník obsahuje soustavu otázek, na něž chceme písemně získat odpovědi o zkoumaných jevech. Právě proto, že při této formě dotazování chybí přímý kontakt tazatele s dotazovaným (respondentem), velice záleží na promyšlené formulaci otázek i na jejich pořadí, tedy vůbec na konstrukci dotazníku. Tazatel již nemá při výzkumu možnost otázky měnit a doplňovat.*“

„*Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.*“ (Chráška, 2007, s. 163)

Dle Papici (1997) se dotazník liší od rozhovoru tím, že je písemný a chybí mu přímá interakce s klientem a dotazovanou osobou. V dotazníku jsou respondentům předkládány písemné otázky. Díky písemnému styku tazatele a dotazovaným je vyloučen vliv osobního vlivu tazatele na respondenta. Je zajištěna větší anonymita situace dotazování, u respondentů se prohlubuje důvěra. Respondenti nejsou vystaveni časovému tlaku a mohou se tak soustředit na otázky a dávat na ně promyšlené odpovědi. U respondenta může dojít k nepochopení otázky a po té k vlastní interpretaci odpovědi. Respondent může někdy zkreslovat záměrně odpovědi, protože se díky této otázce cítí ohrožen nebo znevážen.

Možné druhy položek, zásady správného formulování otázek

Dle Papici (1972) jsou **funkcí** otázky:

- Úvodní otázky

- Otázky k potlačení nežádoucích efektů
- Motivační otázky.
- Filtrační otázky.
- Projektivní otázky
- Kontrolní otázky

Druhy položek v dotazníku dle Chrásky (2007) lze třídit dle cíle, formy a obsahu.

Cíl, pro který je položka určena:

- Obsahové položky
- Kontaktní položky
- Funkcionálně psychologické položky
- Kontrolní položky
- Filtrační položky

Forma požadované odpovědi.

Formu požadované odpovědi lze rozdělit na položky uzavřené či otevřené.

Dle Papici (1972) jsou zásady správně formulovaných otázek:

Vyhýbat se složitým větným celkům, které jsou pokud možno bez cizích slov a názvů. Doporučuje se využívat krátkých otázek. Neměli by se vyskytovat víceznačné pojmy a sugestivní otázky. Obsah by měl být obsahově úměrný možnostem a schopnostem respondentů.

Proto, aby došlo k dosažení vytyčených cílů zvolenými metodami, je vytvořena canisterapeutická lekce, která je dále objasněna v kapitole číslo 5. Následně je prakticky ověřena na skupině senierek, které se pravidelně schází v Klubu seniorů v Bohuňovicích. Vyhodnocení canisterapeutické lekce je provedeno formou dotazníku, který byl vyplněn účastnicemi po ukončení canisterapeutické lekce.

4.3 Charakteristika prostředí a cílové skupiny

Canisterapeutická lekce byla ověřena dne 29.března v Klubu seniorů v Bohuňovicích. Klub seniorů Bohuňovice, vznikl v roce 1984 a je členem svazku seniorů z okolních obcí . Díky tomuto svazku se senioři z okolních obcí pravidelně setkávají. Pořádají různé společenské akce a události.

Smyslem klubu je setkávání seniorů mezi sebou pro potěšení a pro poznávání. Počet seniorů není omezen a pohybuje kolem 15 účastníků.

Klub seniorů v Bohuňovicích je jeden ze zakládajících kamenů podporující aktivitu občanů v důchodovém věku. Činnost klubu se zaměřuje na plánování a účast na různých kulturních akcích, společné pravidelné využívání vodní zóny Centra zdraví v Bohuňovicích. (Petřek, 2007)

Cílová skupina v předložené bakalářské práci je skupina 8 seniorek, které se pravidelně schází v Klubu seniorů v Bohuňovicích. Seniorky se účastnili canisterapeutické lekce zcela dobrovolně.

5 Canisterapeutická lekce pro seniory

Pátá kapitola je zaměřena na cíl a obsah canisterapeutické lekce.

5.1 Cíl canisterapeutické lekce

Cílem canisterapeutické lekce bylo seznámit účastníky s canisterapií, v praxi – jejich aktivizace, rozvoj paměti, jemné a hrubé motoriky, rozvoj představivosti, fantazie a pantomimického projevu.

5.2 Návrh canisterapeutická lekce pro seniory

Navržená lekce pro seniory je rozdělená na čtyři části, kterými jsou úvodní část, rozehřívací část, hlavní průběh canisterapeutické lekce a ukončení canisterapeutické lekce. Jednotlivé části v průběhu canisterapeutické lekce přirozeně navazují.

- **Úvodní část canisterapeutické lekce:**

Úvodní část slouží k navození správné atmosféry, seznámení, sjednocení pozornosti. Bez této části by canisterapeutická lekce neměla smysl. Účastníci potřebují lekci zahájit, uvést do problematiky, připravit se na obsah a převést myšlení i náladu na následující činnosti.

Náladoměr

Náladoměr slouží ke zjištění nálady u účastníků lekce. Použitý náladoměr je zaměřený na barvy. Každý účastník má za úkol pokusit se přirovnat svoji momentální náladu k barvě a vysvětlit proč si takovou barvu vybral. Než začne každý účastník hodnotit svoji náladu, je stanoveno pravidlo, že když mluví jeden účastník, ostatní se ho snaží poslouchat a soustředit se na to, co říká. Cílem náladoměru je zjištění momentální nálady, aktivizace, sjednocení skupiny, soustředění, rozvoj fantazie, navození atmosféry.

- **Rozehrívací část canisterapeutické lekce:**

Slouží k rozpohybování a aktivizaci účastníka lekce. Pohybové a aktivní hry se vždy odehrávají v úvodní části.

Pohybovka aneb správná péče o psa

Každý senior má v dnešní době sklony k pohodlnosti, nemá dostatek pohybu. Tato část je zaměřena na pohyb. Senioři cvičí v sedě na židlích nebo křeslech. Aby lekce nebyla pouhým cvičením, pohyby rukou a těla jsou dle vymyšleného příběhu, který naleznete v příloze č. ... Příběh je sepsaný tak, jako kdyby senior (babička/dědeček) vysvětloval, jak se má jeho vnuk/vnučka o psa starat. Tato činnost je podkreslena rytmickou hudbou. Účastníci imaginárně nasazují a sundávají obojek, krmí, češou a povelují psa. Hází mu aport, odměňují ho. Cílem aktivity je rozhýbání horní částí těla, uvolnění atmosféry, získání pozornosti, příprava na další aktivitu.

- **Hlavní průběh canisterapeutické lekce**

Hlavní část canisterapeutické lekce je vždy zaměřena na určitou činnost, směřuje za určitým cílem a snaží se ho dosáhnout. Při této části se dá dosáhnout největšího množství pokroku, protože účastníci by měli být z předchozí části rozproudění, rozehrátí, soustředění a připraveni na hlavní program.

„Ojídačka“

Účastníkům canisterapeutické lekce se vloží do dlaně piškoty. Psi jsou momentálně mimo místnost a čekají na povel. Na stole jsou na utření papírové utěrky. Po rozmístění všech piškotů se pouští psi mezi účastníky. Psi piškoty „ojí“ z dlaní.

Cílem této činnosti je udržet ruce v klidu, ať může pes bez problémů sníst piškoty, získání blízkého kontaktu se psem, překonání strachu a ostychu.

Citátování

Citátování slouží k procvičení paměti a získání nových informací. Začíná otázkou: „Znáte nějaké pořekadlo či citát o psech?“ Účastníci se snaží najít v paměti citáty, které znají. Následuje doplnění a přečtení citátů, které byly

předem připraveny. Jejich obsah je hodnocen účastníky. Použité citáty jsou uvedeny v příloze č. ...

Cílem je udržování pozornosti, procvičování paměti, získání nových informací, procvičit slovní zásoby.

Relaxace

Relaxace je uvedena do prostředí procházky v lese, podkreslená relaxační hudbou. Málo který senior ve svém pokročilejším věku může aktivně vyrazit na procházku do lesa (s rodinou, asistentem, společníkem či partnerem). Relaxace na lesní téma je použita z toho důvodu, aby se účastníci mohli alespoň myšlenkově přiblížit lesnímu prostředí.

Cílem je zklidnění, odpočinek, procvičení fantazie, vybavení si vzpomínek, zážitků.

▪ Závěrečná část canisterapeutické lekce

Závěrečné zhodnocení lekce účastníky. Po ukončení relaxace se hodnotí pocity relaxace, zážitky, prožitky, případné změny nálady. Tato činnost je na konci lekce proto, aby se účastníci pomalu a každý dle svých časových nároků vrátil do reality. Je to také prostor pro otázky a postřehy.

5.3 Ověření canisterapeutické lekce

Navržená lekce byla ověřována formou dotazníku, který byl určen pro účastníky navržené lekce (seniory). Skládal se z pěti otázek otevřených, uzavřených a polozavřených, jejichž cílem bylo ověřit kvalitu a názor účastníků na canisterapeutickou lekci. Počet otázek byl omezen pouze na pět z toho důvodu, aby účastníci udrželi pozornost při vyplňování dotazníku. Velký počet otázek by mohl ovlivnit jejich pocity a reakce na lekci. Mnoho seniorů již v pozdějším věku má problém s jemnou motorikou. Často se jim ruce třepou a vyplňování dlouhého dotazníku by je mohlo demotivovat, ovlivnit momentální náladu a utvrdit v jejich pocitu méněcennosti.

Fotografie z ověřované lekce jsou v příloze č.3.

Originály vyplněných dotazníků společně s fotografiemi a souhlasem účastníků k vytvoření fotek naleznete v příloze.

Otázka č. 1 – Setkal/a jste se někdy s canisterapií (kde, za jakých okolností)?

Z celkového počtu 8 respondentů se s canisterapií setkala 5 osob (62,5 %). Tyto osoby se shodly na názoru, že se s canisterapií seznámily před dvěma lety na přednášce v Klubu seniorů v Bohuňovicích. Zbylí 3 respondenti (37,5 %) se dosud osobně s canisterapií nesetkali (jak s pojmem, tak i s praktickou ukázkou).

Otázka č. 2 – Jak jste se cítil/a při canisterapeutické hodině?

Na základě volných odpovědí této otevřené otázky vznikly tři kategorie. Ze skupiny 8 dotázaných osob se 2 respondenti (25 %) cítili dobře, další 4 respondenti (50 %) označili své pocity jako příjemné a zbylí 2 respondenti (25 %) se shodli, že jim canisterapeutická lekce vyvolala velmi dobré pocity.

Otázka č. 3 - Co se Vám líbilo nebo nelíbilo na hodině?

Otázka bylo opět otevřená, aby byl poskytnut dostatečný prostor pro vyjádření názoru a zpětné vazby od účastníků lekce. Nadpoloviční většina všech zúčastněných, tj. 5 respondentů (62,5 %), se vyjádřilo, že se jim na hodině líbilo vše. 2 respondenti (25 %) tvrdí, že šlo o příjemné chvílky. Pouze jeden respondent (12,5 %) vyjádřil konkrétní stanovisko – líbil se mu styl vedení canisterapeutické hodiny, příjemná atmosféra a hodní psi. Žádný z účastníků nevyjádřil negativní prožitky.

Otázka č. 4 – Změnil/a byste nějakým způsobem program a jak?

Polouzavřená otázka zjišťovala, jestli by účastníci něco na lekci změnili či nikoli. Převážná většina, 7 respondentů (87,5 %), uvedlo, že by lekci neměnili, vyhovovala jim struktura programu. Pouze 1 respondent (12,5 %) by si přál zapojit více prvků z léčebného cvičení.

Otázka č. 5 – Chtěl/a byste se účastnit canisterapeutických hodin pravidelně?

Závěrečná otázka zjišťovala, zda by účastníci měli zájem o pravidelné setkání v rámci canisterapeutických hodin. Respondenti měli na výběr ze 3 uzavřených otázek. Jednoznačnou odpověď „ANO“ zvolili celkem 2 respondenti (25 %). 2 Stejný počet respondentů – 2 osoby (25 %) – naopak označilo odpověď „NE“. Jediný oslovený účastník (12,5 %) se nedokázal přesněji vyjádřit, proto zvolil odpověď „NEVÍM“. Zbytek si spektrum nabídnutých možností rozšířil. Tato skupina čítající 3 respondenty (37,5 %) by se ráda účastnila canisterapeutické hodiny jen občas, spíše nepravidelně, pro zpestření programu.

Závěr k ověření lekce

Na základě šetření se zjistilo, že většina respondentů o canisterapii již někdy slyšela. Aplikovaná canisterapeutická lekce byla hodnocena kladně. Zajímavé bylo, že nikdo z respondentů neměl negativní postoj k uvedené lekci. Ve třetí otázce se podařilo získat konkrétní názor na vedení lekce, který kladně komentoval styl vedení lekce. Průběh lekce byl hodnocen také kladně a většina respondentů by program lekce neměnila. Jeden respondent vyjádřil přání k zapojení více prvků léčebného cvičení. Výsledkem byly odpovědi v páté otázce. Většina respondentů by se účastnila i nadále canisterapeutických lekcí, z toho dva pravidelně a tři občas, což lze považovat za velmi pozitivní zjištění.

6 Rozhovor s felinoterapeutkou

Rozhovor byl proveden s felinoterapeutkou a canisterapeutkou v jedné osobě, paní Janou Dohnalovou. Paní Dohnalová je předsedkyně canisterapeutického sdružení Aura Canis, které již zastřešuje i felinoterapii. Rozhovor byl nápomocný k ověření předem daných cílů. Hlavním cílem bylo zjistit praktické zkušenosti ve felinoterapii.

Příklad několika otázek rozhovoru s paní Donalovou:

...

Jak jste se dostala od canisterapie k felinoterapii?

To byla docela náhoda. Vloni na podzim se mi ztratil kocourek. Kdysi jsem vyslovila přání mít Britskou modrou kočku a po návratu z dovolené bylo mé přání vyslyšeno. Když jsme přijeli domů, tak mi snacha něco nesla pod bundou. Bylo mi jasné, že tam nemá nic k jídlu, protože moje snacha má také velice ráda zvířata. Dostala jsem tedy k narozeninám (o 2 měsíce dříve) kocourka rasy Britská modrá kočka. Kocourek se jmenoval Jonášek a postupem času se jevil jako úžasný kocourek. Zdržoval se skoro pořád doma, nevystřkoval dráčky, byl velmi přítulný, klidný, hrál si, ale ne tak divoce jako ostatní kocouři. Po té co nám onemocněla fena Bernského salašnického psa, napadlo mě vzít kocourka s sebou. Možná jsem udělala chybu, že jsem nikoho dopředu neupozornila, ale tento velmi spontánní nápad vyšel perfektně. Kocourek svoji premiéru zvládl na jedničku. Ležel s nepohyblivými seniory v posteli, omotal se jim kolek krku. Klienti si to moc užívali a byli moc šťastni. V ten moment jsem věděla, že jsem udělala dobře. Všichni jsme byli spokojeni, že to kocourek perfektně zvládl, nic neprovedl a nikam neutekl.

Jaké jsou výhody felinoterapie? K čemu je felinoterapie dobrá?

Felinoterapie je dle mého názoru vhodná hlavně k seniorů, protože senioři mají velkou potřebu lásky, citů a pohazení a velmi v citové oblasti strádají. Kočička jim toto všechno vynahradí. Důkazem úspěchu u seiorů nám jsou jejich krásné

oči a úsměvy na jejich tváři. To i já pak odcházím domů s krásným pocitem.

**Studovala jste někdy více jak si stojí felinoterapie v naší republice?
Využívá se?**

Moc jsem tuto oblast ještě nestudovala. Mám kontakt s paní ředitelkou Dětského domova v Ostravě, se kterou jsme společně měly přímý přenos v Dobrém ránu. Paní ředitelka byla v ostravské studiu s kočkou a já jsem byla v olomouckém studiu. Další kontak bohužel nemám, ale postupně se o to chci zajímat, protože si chci udělat s Jonáškem felinoterapeutické zkoušky.

Jak Vás přijímají v organizacích, kde nabízíte felinoterapii? Jaké byly počátky navázání kontaktu s organizacemi?

Veškeré začátky nejsou jednoduché. Mám na tyto začátky různé vzpomínky, ale nejsou až tak špatné. Konkrétně v jednom zařízení, kde jsou děti postižením, paní ředitelka okamžitě věděla o co se jedná a byla okamžitě v obraze, věděla o co jde a byla velmi nadšená.. V některých jiných zařízeních nevěděli co to znamená, ale nechali si to rádi vysvětlit.

Jak moc jste nyní pracovní vytížená?

Jsem velmi časově vytížená, dokonce musím další kontakty odmítat. Musím dbát ohledy na zvířata, takže se snažám terapeutické hodiny přizpůsobovat hlavně jim.

Specializujete se na určité klinty?

Momentálně jsou mojí klientelou děti s tělesným i mentálním postižením a senioři.

Jak probíhá daná felinoterapeutická hodina?

Mám dva klienty, kteří pravidelně jezdí na individuální terapii ke mně domů, za ostatními klienty jezdím pravidelně do zařízení, kde probíhá skupinová terapie.

Spolupracujete s dalšími odborníky, nebo jste na terapiích sama?

Ano snažím se, ale ne v každém zařízení je to možné. Úplný felinoterapeutický tým je stejný jako tým canisterapeutický. Na terapiích by měl být vždy přítomen odborný pracovník dané instituce.

Preferujete raději určitou skupinu klientů?

Velmi ráda pracuji individuálně se seniory. Velmi si s nimi rozumím vím o jakém téma si s nimi mám povídat. Také velmi ráda docházím k dětem týraným, nebo k dětem z dětských domovů.

Je možné poznat u klientů ihned, nebo po určité době, jestli má u nich felinoterapie smysl?

Smysl to má vždycky, protože po určité době (ta je vždy individuální), vidím pokroky.

V čem konkrétně spočívají úspěchy?

Mnohdy se osoby, které nechtějí komunikovat rozmluví, zlepšuje se psychika, pohyblivost.

Jak získáváte další kontakty?

Dnes nás již organizace oslovují sami, většinou nás již znají z televize, novin a webových stránek.

Závěrem je na místě poděkování paní Janě Dohnalové, která byla ochotná odpovídat na otázky týkající se felinterapie.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na canisterapii a felinoterapii u seniorů. Měla dvě hlavní části – teoretickou a praktickou.

Cílem teoretické části bylo nashromáždit informace o canisterapii a felinoterapii u seniorů. Potvrdila se moje domněnka, že materiálů ke canisterapii a felinoterapii je velmi málo a je potřeba se tomuto tématu nadále věnovat.

Cílem praktické části bylo navrhnout a následně ověřit canisterapeutickou a felinoterapeutickou lekci. Cíl canisterapeutické lekce, byl seznámit účastníky s canisterapií v praxi – jejich aktivizace, rozvoj paměti, jemné a hrubé motoriky, rozvoj představitivosti, fantazie a pantomimického projevu, byl splněn a především prakticky ověřen. Na základě šetření se zjistilo, že většina respondentů o canisterapii ještě nikdy neslyšela. Ukázalo se, že aplikovaná canisterapeutická lekce působila na seniory pozitivně a v dotazníku byl průběh canisterapeutické lekce zhodnocen velmi kladně. Praktická část bakalářské práce tak potvrdila mnohé názory, že senioři v období staršího věku mají v důsledku menších sociálních kontaktů nedostatek citových vazeb, sklouzávají k depresím, uzavírají se do sebe a trpí pocitem méněcennosti. Canisterapie byla zvolena jako adekvátní a alternativní způsob jak jim tyto nedostatky částečně nahradit. Senioři shledali, že jim canisterapie zvedla náladu, prosvítla den a vytrhla je ze stereotypu. Většina účastníků i lidé obecně nemají povědomí o samotném odborném názvu, který je pro ně neznámý, avšak terapie zvířaty je pro ně velmi zajímavou, přitažlivou a užitečnou. Domnívám se, že je potřeba se canisterapii u seniorů nadále věnovat, což mi potvrdila 5. otázka v dotazníku a díky spokojenosti účastníků canisterapeutické lekce v Klubu seniorů v Bohuňovicích vznikla společná dohoda na budoucí spolupráci. Díky tomu bude nadále rozvíjena canisterapie a felinoterapie u seniorů.

Seznam použité literatury

ALDERON, D. *Vaše kočka a koťátko*. 1. vydání, Bratislava : Slovart, 1992. ISBN 80-7145-015-4.

CUNLIFFEOVÁ, J. *Encyklopedie psů*. (přeložila Ševčíková). 1. vydání, Praha : Slovart, s. r. o. 2004. ISBN 80-7209-620-6.

EISERTO VÁ, J. *Plemena psů využívaná pro canisterapii, výběr vhodných psů*. In *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 1.vydání, České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.

GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše aneb canisterapie*. Praha : Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-789-3.

GRUBEROVÁ, B. *Gerontologie*. 2.vydání, České Budějovice : Jihočeská universita v Českých Budějovicích, 1999. ISBN 80-7040-364-0.

HYPŠOVÁ, D. *Vhodný výběr kočky pro felinoterapii*. In *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 1.vydání, České Budějovice: Dona, 2007. ISBN-978-80-7322-109-6.

JAKUBÍKOVÁ, J. *Metody a formy canisterapie*. Předneseno dne 10.10.2008 na Masarykově universitě v Brně.

JESENSKY, J. *Uvedení do rehabilitace zdravotně postižených*. 1. vydání, Praha : Karolinum, 1995. ISBN 80-7066-944-1.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Povídání o canisterapii*. Vyškov : Piafa, 2000. ISBN 80-238-6089-5.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 1.vydání, České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.

KRAHULCOVÁ, B. *Postižený člověk v procesu senescence*. 1.vydání, Praha : Universita Karlova – Pedagogická fakulta 2002. ISBN 89-7290.094-3.

KUNTOVÁ, D. *Psi – teorie, praxe, atlas plemen*. 1.vydání, České Budějovice : Dona, 1995. ISBN 80-85463-61X.

- MACHKOVÁ, E. *Metodika dramatické výchovy*. 2. vydání, Praha : AMU, 2007.
- MÜLLER, O. *Speciálně pedagogické terapie pro výchovné pracovníky*. 1. vydání, Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1205-5.
- MÜLLER, O. *Terapie ve speciální pedagogice*. 1. vydání, Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. ISBN 80-244-1075-3.
- NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*. 1.vydání, Praha : Albatros nakladatelství, a.s., 2006. ISBN 80-00-01809-8.
- ŘÍHOVÁ, M. *88 rad chovatelům koček*. 1.vydání, Praha : Aventinum, s. r. o., 1995. ISBN 80-7151-432-2.
- TICHÁ, V. *Účastníci canisterapie*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. 1.vydání, České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.
- TOMEŠ, I. *Sociální politika : teorie a mezinárodní zkušenost*. 2. vydání, Praha : Sociopress, spol. s. r. o., 2001. ISBN 80-86484-00-9.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II*. 1. vydání, Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.
- VALENTA, M., MÜLLER, O. *Psychopedie*. 3. doplněné a upravené vydání, Praha : Parta, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7320-099-2.
- VURM, V. *Vybrané kapitoly z veřejného a sociálního zdravotnictví*. 1.vydání, Praha : Marus, 2004. ISBN 80-86571-07-6.
- WALSH, D. *Skupinové hry a činnosti pro seniory*. (přeložil Foltýn), 1.vydání, Praha : Portál, s. r. o., 2005. ISBN 80-7178-970-4.
- ZOURKOVÁ, M. *Výběr a příprava psa pro canisterapii*. Předneseno dne 12.12.2008 v Piafě Vyškov.
- 10 let spolu : o některých seniorklubech na Olomoucku*. 1. vydání, Olomouc : T.A.V.A. Graphical s. r. o., 2007.

Seznam internetových zdrojů

CANISTERAPEUTICKÉ SDRUŽENÍ JIŽNÍ MORAVA *Vyňatek z řádu*. [cit. dne 31. března 2010] Dostupné na World Wide Web: <<http://www.canisterapie.mendelu.cz/cz/dokumenty>>.

ČERMÁKOVÁ, M. *Terapeutky profesionálky i kočky z útulku léčí samotu i vysoký tlak*. [cit. dne 20. března 2010] Dostupné na World Wide Web: <http://hobby.idnes.cz/terapeutky-profesionalky-i-kocky-z-utulku-leci-samotu-i-vysoky-tlak-1j0-/hobby-mazlicci.asp?c=A090615_144053_hobby-mazlicci_mce>.

GREY, A. *Felinoterapie aneb léčba kočkou*. [cit. dne 20. března 2010] Dostupné na World Wide Web: <http://www.felinogrey.estranky.cz/clanky/felinoterapie/felinoterapie-aneb-lecba-kockou>.

CHS de BORGIONE *Felinoterapie*. . [cit. dne 20. března 2010] Dostupné na World Wide Web: <<http://www.psi-kocky.cz/kocky/felinoterapie>>.

WIKIPEDIE *Senior*. [cit. dne 15. března 2010] Dostupné na World Wide Web: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Senior>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Fotografie plemen psů.

Příloha č. 2 Fotografie plemen koček.

Příloha č. 3 Fotografie z canisterapeutické lekce.

Příloha č. 4 Plné znění dotazníku.

Příloha č. 1 fotografie plemen psů

Obr. č. 1

Obr. č.2

Obr. č. 3

Obr. č. 4.

Příloha č. 2 Fotografie plemen koček.

Obr. č. 1.

Obr. Č. 2.

Obr. Č. 3

Příloha č. 3 Fotografie z canisterapeutické lekce.

Dotazník:

1) Setkal/a jste se již někdy s canisterapií?

a. Ano

i. Kde za jakých okolností? _____

b. Ne.

2) Jak jste se cítil/a při canisterapdině?

---

3) Co se Vám líbilo nebo nelíbilo na hodině.

---

4) Změnil/a byste nějakým způsobem program?

a. Ano, jestliže ano, tak

jak? _____

b. Ne.

5) Chtěl/a byste se účastnit canisterapeutických hodin pravidelně?

a. Ano.

b. Ne.

c. Nevím.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Pavla Slepíková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Zdeňka Kozáková Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Canisterapie a felinoterapie u seniorů
Název v angličtině:	Application of canistherapy and felinotherapy for people at seniors age
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na canisterapii a felinoterapii u seniorů. Teoretická část je zaměřená na získávání a shromáždování informací o daném tématu. Praktická část je zaměřena na vytvoření a následné ověření vytvořené canisterapeutické lekce a získání zkušeností od felinoterapeuta.
Klíčová slova:	Canisterapie, felinoterapie, senior, klub seniorů, canisterapeutický tým
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis is focused on canisterapii felinoterapii and the elderly. The theoretical part is aimed at collecting information on the topic. The practical part focuses on the creation and subsequent verification of the generated canistherapy lessons and gain experience from therapist of felinotherapy.
Klíčová slova v angličtině:	Canistherapy, felinotherapy, seniors, team of canistherapy, Seniors club
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Fotografie plemen psů. Příloha č. 2 Fotografie plemen koček. Příloha č. 3 Fotografie z canisterapeutické lekce. Příloha č. 4 Plné znění dotazníku.
Rozsah práce:	58
Jazyk práce:	Český jazyk